
De vier zegels van de Dharma

Onderricht van Claude E Mon Cannizzo, juli 2020

Het eerste aspect van het Achtvoudige Pad is het juist begrijpen, wat we ook de juiste visie zouden kunnen noemen. Correct zien en begrijpen zijn noodzakelijk. Hiervoor moeten we de dingen dieper bekijken dan met een gewone geest. Alsof we zouden ontleden wat gezien wordt, niet alleen het zichtbare bekijken, maar alle aspecten van het bestaan van iets.

1. **Alle samengestelde fenomenen zijn onbestendig.**
2. **Alle samengestelde fenomenen zijn lijden.**
3. **Alle samengestelde fenomenen zijn leeg, hebben geen zelf.**
4. **Alleen het nirvana is de vrede.**

Om te beginnen moeten we begrijpen wat een samengesteld fenomeen is.

Alles wat verschijnt is samengesteld. Zoals het verschenen is, werd het ook benoemd. Wat benoemd is, is begrensd tot wat het verondersteld wordt te zijn. Nemen we een stoel. Die bestaat uit verschillende stukken hout. Indien we de stoel in twee zagen verliest deze zijn huidige nu en is het geen stoel meer, het zal in ieder geval geen stoel meer genoemd kunnen worden. Dichterbij ons, is een menselijk wezen ook levend samengesteld fenomeen. Indien het in twee gesneden wordt, kan het niet meer leven want het is in zijn geheel dat het levend kan zijn. Nog dichterbij maar onzichtbaar, is onze geest eveneens een samengesteld fenomeen vermits hij bestaat uit een ogenblik van bewustzijn, gevolgd door een volgend ogenblik van bewustzijn, maar waarvan geen enkel de geest op zichzelf kan zijn. Samengevat : een samengesteld fenomeen is een fenomeen dat zijn identiteit verliest wanneer men hem in stukken snijdt en opdeelt.

In tegenstelling hiermee kan een niet samengesteld fenomeen niet opgedeeld worden. Bij voorbeeld de ruimte. Zelfs indien u zou proberen deze in twee te delen, zou u nog steeds ruimte over houden. Hij verliest zijn identiteit niet omdat hij niet gedeeld kan worden. Materiëler nu het water bij voorbeeld. U zou kunnen proberen het in twee te delen maar er zal niet één kant en een andere kant overblijven. En om in het onderwerp van de vier zegels te komen, het nirvana is ook een niet samengesteld fenomeen omdat het niet in de ruimte gevat kan worden noch begrensd door de tijd. Samengevat, een niet samengesteld fenomeen verliest zijn identiteit niet...

1. Alle samengestelde fenomenen zijn onbestendig

Al wat geboren wordt is bestemd om te verdwijnen. Alle fenomenen zijn samengesteld en zijn dus onbestendig. Niets is eeuwig, niet ons lichaam in zijn evolutie van veroudering en aftakeling, noch onze geest met zijn opeenvolging van gedachten die niet ophouden op elk ogenblik te verschijnen en te verdwijnen. Op een dag zal zelfs de wereld verdwijnen, alles verdwijnt met de tijd.

Er zijn twee aspecten van de onbestendigheid :

- de zichtbare onbestendigheid wat overeen komt met het feit dat dingen en wezens min of meer snel verdwijnen, ofwel langzaam door een proces van aftakeling zoals ouderdom en ziekte voor menselijke wezens. Dit is een onbestendigheid en een verandering die dagelijks merkbaar is.

- de onzichtbare onbestendigheid, onmerkbaar voor onze zintuigen, die in een zeer langzaam proces verandert. Nu duurt ze voort zonder te bewegen en zonder blijkbaar te veranderen, zoals bij voorbeeld een berg of een continent. Maar ondanks deze schijnbare onzichtbaarheid verandert het toch.

Sommige aspecten van de onbestendigheid zijn aanvaardbaar zoals bij voorbeeld de weersverandering van regen naar mooi weer. Er bestaan daarentegen zaken die we moeilijker kunnen aanvaarden, zoals het voorbeeld van de ouderdom bij menselijke wezens. Het is een zichtbare onbestendigheid, het proces van verandering te wijten aan het verloop van de tijd die ons zegt dat ons leven vroeg of laat een einde zal kennen.

Over dit onderwerp heeft de Boeddha gezegd :

*“ De meeste mensen vergeten dat zij op een dag zullen moeten sterven.
Voor hen die er aan denken is de strijd verzacht. “*

Wanneer we van ‘samengesteld’ spreken, impliceert dit alleen een dimensie van tijd en ruimte. Tijd is, zoals fenomenen, samengesteld en dus vergankelijk. Het heden bestaat niet zonder het verleden en de toekomst. Indien het nu onvergankelijk zou zijn, zou er geen toekomst bestaan. Leven in het nu, waartoe we in zen uitgenodigd worden te doen, sluit verleden en toekomst niet uit, maar ze bestaan slechts in relatie met het nu, dat zelf vergankelijk is.

2. Alle fenomenen zijn lijden (*dukkha*)

In de onderrichtingen van het zen boeddhisme worden we vaak gestoord, dooreen geschud, vooral wat *dukkha*, het lijden, betreft. We moeten begrijpen wat het betekent ‘alle samengestelde fenomenen zijn lijden’. Het wil zeggen dat in alles wat ervaren wordt er lijden is. Zowel de inhoud als de ‘lijdensschaal’ zijn heel variabel.

De eerste van de ‘Vier Edele Waarheden’ begrijpen

Iedereen kan de feitelijkheid van het lijden constateren, op voorwaarde van de ogen te openen. De Boeddha geeft heel gewone en dagelijkse voorbeelden zoals ziekte, ouderdom, dood. De vertaling van het Sanskriet woord *dukkha* is beperkt en onjuist. Want *dukkha* omvat eveneens de gewaarwordingen, ervaringen, emoties, frustraties, die ook deel uitmaken van het lijden. Bij voorbeeld gebonden zijn aan dingen en wezens waarvan we niet houden, of het tegendeel, gescheiden zijn van dingen of wezens waarvan we houden, of nog niet verkrijgen wat we verlangen en hebben wat we niet verlangen, enz.

Lijden kan in intensiteit en van natuur verschillen. Van een muggenbeet tot een hondenbeet. Of een emotie, zoals afgunst of kwaadheid die als pijnlijk ervaren wordt.

Maar wat te doen met aangename emoties zoals liefde? Liefde ervaren we niet als pijnlijk. Waarom is het (dan) pijnlijk? De Boeddha zegt dat geen enkel ogenblik van het bestaan beschermd is van pijn en lijden.

Er bestaan verschillende soorten lijden

Het lijden van het lijden, dit is het fysieke lijden zoals we dat kennen, een been of een tand breken... of het mentale lijden, zoals angst, depressie, het gevoel van verlies of verlatenheid ...

Dit soort lijden is vroeg of laat onafwendbaar door ziekte of ouderdom.

Het lijden van verandering. De Boeddha zegt niet dat lijden niet bestaat, maar zegt dat er in deze toestand van geluk een lijden aanwezig is dat het lijden van de onbestendigheid is. Indien iemand van wie we houden komt te sterven of we er door het leven van gescheiden worden, dan is dat een groot lijden. We hebben dit waarschijnlijk allemaal reeds meegemaakt. Ook al weigeren we deze mogelijkheid toe te geven, weten we dit diep in onszelf. Dit is het lijden in verband met de onbestendigheid.

Het lijden in relatie met de drie vergiften van de geest : verlangen en afgunst, haat en kwaadheid, en onwetendheid. Zij genereren lijden voor onszelf en voor de anderen. Meestal aanziet men dit niet als lijden. Een regelmatige beoefening van zazen is noodzakelijk om het in te zien en het Achtvoudige Pad bewandelen te remediëren aan dit lijden.

3. Alle fenomenen zijn leeg

Geen enkel fenomeen heeft een eigen bestaan, en bestaat niet onafhankelijk van andere wezens of dingen in het universum. Alle fenomenen zijn in onderlinge verbondenheid verbonden met alle andere fenomenen. Veel verschillende elementen dragen tot het bestaan van iets bij, alles gebeurt in interactie met de rest van de wereld.

Wanneer we een plant bekijken, zien we alleen de plant. Maar opdat de plant zou kunnen leven moeten we ook de aarde zien, het water en de regen, en verderop de wolken en de oceaan waar het water verdampte, de wind die de wolk verder duwde, zonder de zon te vergeten die zijn energie geschonken heeft ... Dit beeld geeft goed weer dat niets op zichzelf bestaat. Zelfs Boeddha, tussen het ontwaken en de weg ...

De 'leegte' is het verband tussen de fenomenen, een 'zero ruimte' tussen de fenomenen, die hen de schijn van een concreet bestaan geven, zonder de ruimte te zien die er de onderlinge verbondenheid van uitmaakt. Wanneer een 'onwetende' iets ziet, beschouwt hij dit als echt bestaande, maar de ontwaakte vergist zich niet. In zijn weg van het midden zegt Nagarjuna :

*' Wij noemen leegte wat afhankelijk lijkt. Dit is een afhankelijke benoeming.
Het is de Weg van het Midden.*

*Vermits er geen enkel fenomeen bestaat dat geen afhankelijke productie is,
is er geen enkel fenomeen dat niet leeg is. '*

4. Alleen het nirvana is voorbij de extremen

‘ Alles is vergankelijk, alles is gedoemd om te verdwijnen, wij zijn veroordeeld om te lijden, en ons bestaan is slechts een spiegel. ‘

Deze vierde zegel is er niet om ons te deprimeren. Hij herinnert er ons aan dat er iets positief is in heel deze ‘boeddhistische negativiteit’. Het nirvana is voorbij de tijd. In plaats dus van onze hoop en onze dromen te leggen in wereldse zaken met bedrieglijke en illusoire effecten waaraan we ons hechten, zou het misschien wijzer zijn om de weg en de Dharma te beoefenen, om dit oord van vrede te realiseren dat het nirvana is.

N.B. : Het nirvana is geen plaats, maar een toestand !

In vele filosofieën en religies is het doel iets waaraan men zich kan vastklampen. Het nirvana werd niet ‘uitgevonden’ (uitgezonderd het woord) en is dus niet iets waaraan men zich kan vastklampen. Het is een soort van ‘zero ruimte’, het ‘midden’ tussen de fenomenen. Het nirvana is het ogenblik waarop alle mentale constructies verdamppt zijn. Het enige ideaal van het boeddhisme is van ons dit te doen inzien.

Het leven mag dan al lang lijken, maar duurt slechts een oogknippering in de ruimte van de tijd. Alle droombeelden van een voortdurend maar illusoir geluk weerhouden ons van de beoefening van het nirvana. De zoektocht is lang, een heel leven en soms langer. Laten we geen tijd verliezen en ons engageren in de Dharma en op de beoefening van de Weg!